

JAVASLATOK A FELSŐOKTATÁSI SZAKEMBERKÉPZÉS MEGÚJÍTÁSÁRA, VALAMINT KULTURÁLIS SZEMLE LÉTREHOZÁSÁRA

BEVEZETÉS

A közművelődési szakma teljes verifikumának reformja ma már a mindennapok sajátossága. A közművelődési terület szinte valamennyi meghatározó alrendszere vertikálisan és horizontálisan is kritikai, elemző vizsgálat tárgyává vált, vagy azzá fog válni. Hadd soroljunk fel néhányat azokból az elemekből, amelyek ezt a folyamatot jellemzik. A Nemzeti Művelődési Intézet (továbbiakban Intézet) új szervezete és működése, ezzel együtt a megyei szakmai feladatellátás újrálmodása és realizálása, ezáltal a korábbiakban soha nem látott kelengyével ellátva. A közművelődési szakfelügyelet átalakítása, a közmunka megjelenése a területen, a filmklubok újraélesztésének izgalmas kísérlete. Stratégiai együttműködési megállapodások sora, amelyek mutatják a terület szakmai kapcsolatainak, életterének a bővülését, presztízsének, elfogadottságának folyamatos emelkedését. Határozott és dinamikus impulzusok érik a területet a közösségi művelődés és társadalomfejlesztés szempontrendszerének megjelenésével és beépülésével. Új intézeti, miniszteriális és központi szakigazgatási vezetők a rendszerben, az általuk felvázolt elképzelések, jövőképek hatása a szakmára. Új fejlesztési dokumentumok megjelenése, és ezzel együtt vélhetően az alapvető jogszabályaink átalakítása. A fiatalok ezzel együtt a középgeneráció megjelenése, szóhoz jutása a fejlesztési folyamatokban. És persze még sorolhatnánk...

Ebben a koordinátarendszerben indult el az a munka is, amely a felsőfokú szakemberképzés megreformálását, rendbe tételét tekintette céljának. A gondolkodás elindítói – az Emberi Erőforrás Minisztériumának volt kultúráért felelős államtitkára L. Simon László, az Intézet új főigazgatója Závogyán Magdolna és munkatársai, valamint a Közművelődési Főosztály kollektívája – fontosnak tartották, hogy ezek a tervek ne maradjanak meg az íróasztal fiókjában. A Kulturális és az Oktatási Államtitkárság közötti konstruktív kapcsolatok eredményeként, hamarosan kidolgozásra került a közösségi művelődés tanár szak képzési és kimeneti követelményeit leíró dokumentum (kkk), amely a közművelődés, közösségi művelődés felsőoktatási pozícióját megtartja, egyben meg is erősíti a hagyományos tanárképzés visszaállításával. Az új képzés – a kétszakos tanár szak régi-új szisztémájának és a kistéleplési gyakorlatnak megfelelően – egyszerre kínál a közoktatási és a közművelődési területen is elhelyezkedési lehetőséget a végzett hallgatóknak. Nem sokkal a dokumentum elkészülte után stratégiai együttműködési megállapodás aláírására került sor az Intézet és az Oktatás-kutató és Fejlesztő Intézet (OFI) között.

Azonban már a tervezés kezdeti időszakában megszületett az a felismerés is, hogy tovább kell vinni ezt a folyamatot, nem szabad megállni az első lépések megtétele után. Szükség lesz egy olyan felsőoktatással foglalkozó munkacsoportra, amelyik – támaszkodva a

megvalósult elemekre – tovább gondolja az ígéretes elképzeléseket...

Az Intézet új arculatának egyik fontos eleme a munkastílus és a munkamódszerek átalakítása. E program részeként, a stratégiai célok és feladatok mentén, a legfontosabb szakmai kérdések elmélyült tisztázására hosszabb-rövidebb ideig működő munkacsoportok jöttek és jönnek létre az Intézet szakembereinek részvételével, illetve az érintett területek elismert szaktekintélyeinek meghívásával. Ez a tevékenység több mint kétszáz közművelődésben dolgozó kollégát vont be a feladatok ellátásába, több mint húsz munkacsoport létrejöttét eredményezte. Az Intézet Szakmai Konceptiója is, mint stratégiai jellegű munkaanyag, részletesen foglalkozik a közművelődés innovatív alrendszereivel, kiemelten a felsőfokú szakemberképzés megújításával. A Felsőoktatási Munkacsoport létrejöttét az is indokolta a fentiekben kívül, hogy a szakma megújulása egyszerűen nem képzelhető el a felsőoktatási szakemberképzés újragondolása, megerősítése nélkül. A Munkacsoport elemző és javaslattevő munkája pedig elősegíti, hogy a felsőfokú szakemberképzés képes legyen alkalmazkodni az elmúlt időszakban bekövetkezett változásokhoz, valamint megfeleljen a szakpolitika új elvárásainak.

A Felsőoktatási Munkacsoport 2012. december és 2013. április között mintegy 6 alkalommal ülésezett. Az együttléteket az intenzív munkavégzés mellett a konstruktív együttműködés és kreativitás jellemezte. Az üléseken vállalt feladato-

kat a Munkacsoport tagjai példamutató elkötelezettséggel teljesítették. A munkacsoport végül feladatának befejezésével megállapításokat és javaslatokat fogalmazott meg az Intézet főigazgatója számára, melyet ezúton osztunk meg a nyilvánossággal. A Felsőoktatási Munkacsoport tagjai voltak: Brüll Edit, Ditzendy Károly Arisztid, G. Furulyás Katalin, Dr. Juhász Erika, Dr. Németh János István, Péterfi Ferenc, Dr. Striker Sándor, Dr. Vercseg Ilona, Zádori Judit és Ponyi László elnök.

A MUNKACSOPORT MEGÁLLAPÍTÁSAI ÉS JAVASLATAI

A bolognai-folyamat felsőoktatási átrendeződést kiváltó folyamatában a korábbi, tradicionálisnak is mondható népművelő, művelődésszervező képzés bemeneti alapszakként megszűnt az egyetemi és főiskolai képzésben Magyarországon. A képzés megmaradása a lineáris képzési struktúrában létrejövő andragógia szakoknak volt köszönhető, amelyek egy szakirányként éltek tovább. A közművelődés lényegében háttérbe szorult az andragógia tanszékek tantárgystruktúrájában. Az elmúlt évek bizonyították, hogy az andragógia és a közművelődés összeházasítására vonatkozó kísérletek nem hoztak sok sikert. A közművelődés intézményrendszerre, tevékenysége, szervezete, finanszírozása és jogi környezete igazán nem, vagy csak nagyon nehezen rokonítható az andragógiával. Mindezek miatt is nagyon fontos az a felismerés, hogy újra és markáns módon jelenjen meg a felsőoktatásban a közösségi művelődés, a közművelődés szakembereinek a képzése.

A Bizottság ezen okok miatt is helyesnek tartotta és támogatta a közösségi művelődés tanár szak létrejöttét, amely

elsősorban a kistelepülések közös közművelődési és közoktatási feladatellátásában hasznosulhat. Fontos feladatként jelentkezett annak a jövőképeknek a felvázolása is, hogy milyen elvárásokat lehet megfogalmazni az új szakemberképzés területén a 21. század megváltozott minőségi, mennyiségi és értékbeli viszonyai között. A Munkacsoport ajánlása alapján – a társadalmi változásokból és elvárásokból, a szakma megújulásának követelményéből következően –, olyan kulturális szakemberekre van szükség, akik képesek a társadalmi kohéziót erősíteni, a társadalmi tőkét fejleszteni. A kulturális, közművelődési és nonprofit területen be tudnak kapcsolódni a gazdaságfejlesztési folyamatokba, a helyi erőforrásokra épülő gazdaság kialakításába és megerősítésébe. Fejleszteni képesek az állampolgárok egyéni és közösségi kompetenciáit, alkalmazkodóképességüket, és mindezek mellett vigyáznak kultúránkra, szellemi örökségünkre is.

A Munkacsoport hangsúlyozta továbbá, hogy olyan szakemberekre van és lesz szükség a jövőben, akik felkészültek az élethosszig tartó és az élet minden területére kiterjedő, az összes korosztályt bevonó, formagazdag, atipikus tanulási módokban bővelkedő tanulás-művelődés megszervezésére, támogatására.

A grémium azt is jelezte azonban, hogy az induló képzés nem válthatja ki egy önálló, új BA szak létrejöttét. Olyan BA szakra van szükség, amely kulturális, közösségi alapú társadalom- és gazdaságfejlesztő munkát végző és e célt szolgáló integrált, több funkciós kulturális intézmények működtetését, feladatellátását megszervezni, irányítani képes szakembereket képez. Indokolja mindezt az is, hogy napjainkban strukturális szervezeti változás is jelentkezik a kulturális intézményrendszerben. A hatékonyság és gazdaságosság érdekében a településeken egyre inkább az integrált (közművelődési, könyvtári, esetenként csatlakozó múzeumi – pl. kistelepülési tájházak) kulturális feladatellátás jelenik meg. Az új BA szak feladata, hogy a leendő szakembereket felkészítse az ilyen típusú intézmények szakmai munkaköreire és vezetésére.

Mindezek alapján a Munkacsoport javasolta és támogatta az új BA szak alapítását és indítását. Az elképzelések szerint a szak indítása 2014. szeptemberétől lehetséges. Fontos lesz a hallgatói keretszámok meghatározása is, hogy az ne más szakok rovására történjen. A grémium támogatja, hogy lehetőség

szint, hosszabb távon a szak önálló szervezeti egységként jöjjön létre. A Munkacsoportot olyan aspektusok vezették a BA szak képzési és kimeneti követelményeinek kidolgozásában, hogy a szak alapvetően kulturális és közművelődési központú legyen, de jelenjen meg benne markánsan a társadalomfejlesztés, a társadalompolitika szempontrendszere is. A kulturális intézményrendszer egészét kell, hogy érintse, ugyanakkor ne akarjon konkurrálni más tudományterületek képzéseivel. A szakot elvégzők továbbléphetnek MA képzésekre (pl. kulturális mediátor MA vagy közösségi és civil tanulmányok MA), valamint szakirányú továbbképzésekre (pl. kulturális animáció).

A Munkacsoport az általa kidolgozott alapszak képzési és kimeneti követelményeit tartalmazó leírásban javaslatot tett Kulturális Tanulmányok (cultural studies) alapszak alapítására és indítására. Az alapszak – képzési és kimeneti követelményeiben lefektetett – célja: „olyan kulturális, közösségi alapú társadalom- és gazdaságszervező munkát végző és az ezt a célt szolgáló integrált, több funkciós kulturális intézmények működtetését, feladatellátását megszervezni, irányítani képes kulturális szakemberek képzése, akik a neveléstudományi, a pszichológiai, a jogi, a közgazdasági és a szociológiai tudásuk, valamint az állami, önkormányzati, a vállalkozói, a civil és a nonprofit szervezetekről és intézményekről, a kultúra különböző alrendszeiről szerzett ismereteik alapján – szakirányú felkészültségüknek megfelelően – képesek a közművelődés, a közgyűjtemény területén, településeken, intézményekben, szervezetekben és közösségekben, a kultúra különböző szinterein közvetlen tervező, szervező, értékelő, irányító, illetve animátori, koordinátori munkakörök ellátására egyprofilú és integrált kulturális intézményekben egyaránt.”

A végzettek kellő mélységű elméleti ismeretekkel rendelkeznek a képzés MA ciklusban történő folytatásához. Javasolt választható szakirányok lesznek a társadalmi-kulturális folyamatszervező (közösségfejlesztő), a közművelődési és közgyűjteményi koordinátor és a közösségi-művészeti animátor.

A Munkacsoport párhuzamosan fenti javaslataival, fontosnak tartja a szakma tudományos háttérét, megalapozottságát, beágyazottságát erősíteni. Éppen ezért javasolja, hogy az Intézet erősítse a kapcsolatait a tudományos élet képviselőivel, intézményeivel, a fel-

sóoktatási intézményekkel és azok Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Programjaival. A grémium fontosnak tartja még azt is hangsúlyozni, hogy nem csak a felsőoktatásban kell új tanári és BA szakkal megerősíteni a szakmai pozíciókat, hanem nagy jelentőséggel bír a szakma képzési, továbbképzési rendszerének átgondolása is.

KULTURÁLIS SZEMLE ONLINE FOLYÓIRAT

A szakma és az Intézet tudományos hátterének erősítésére, kommunikációjának többféle dimenzióban való kiterjesztésére szükség volt az Intézet Szín – Közösségi Művelődés című kiadványának átgondolására és megreformálására is. Az átalakult szakmai folyóirat ma már formailag és tartalmilag is megfelel az új elképzeléseknek és elvárásoknak. Magazin jellegéből adódóan nem csak a szakterület, de a kultúra iránt érdeklődő szélesebb olvasóközönség számára is színvonalasan, színesen, érdekesen és változatosan mutatja be többek között a szakma megújulásának folyamatát, mérföldköveit. Nem csak a közművelődés, hanem a kultúra szinte minden területéről lehet benne olvasni, tartalmas színvonalas írásokat. Szociális érzékenysége a társadalmi problémák iránt példamutató. Megjegyzendő, hogy a közelebbi célok között szerepel a folyóirat nyilvános forgalmazása is.

A megújult Szín – Közösségi Művelődés mellett szükség lesz azonban egy olyan folyóiratra is, amely a szakma felsőoktatási helyzetének, tudományos és akadémiai beágyazottságának megerősítésére hivatott. Egy olyan folyóiratra, ami ebben a letisztult formában és tartalomban korábban nem létezett, hiányt tölt be, egyben új dimenziókat nyit meg a szakma számára. Lehetőséget biztosít a magas színvonalú közművelődéssel, közösségi művelődéssel foglalkozó, tudományos értékkel bíró cikkek megjelenéséhez. Fóruma lehet a szakma innovatív, társadalomtudományos alapokkal bíró, hosszú távú, stratégiai elképzelésének. Lehetőséget ad a felsőoktatásban dolgozóknak, hogy értékes és igényes munkáikat a szakmai nyilvánosság elé tárhassák. A kiadvány ilyen módon magalapozza és elmélyíti a szakma kapcsolatát a felsőoktatásban dolgozó szakokkal, szakirányokkal, kollégákkal. A folyóirat és a köré szerveződő szellemi holdudvar alapja lehet majd az évenként szervezendő tudományos hazai és

Képek az Eszterházy Károly Főiskola Andragógiai és Közművelődési Tanszék életéből.

nemzetközi konferenciáknak is. Publikációs lehetőséget biztosít azoknak a doktoranduszoknak is, akik a közösségi művelődés, közművelődés tárgykörében kívánnak doktori fokozatot szerezni.

A tervezett online folyóirat, a Kulturális Szemle (Cultural Review), már a nevében is jelzi, hogy befogadja azon írásokat is, amelyek a kultúra tágabb értelmezési témaköréből kerülnek kiválasztásra. Azonban fontos hangsúlyozni, hogy a szerkesztőbizottság elsősorban a közművelődés és közösségi művelődés tárgyköréből származó írások megjelenését támogatja. Tagjainak kiválasztása – amely jelenleg is folyamatban van – azon elvárások alapján történik, amelyek meghatározzák egy tudományos folyóirat létrejöttét. A szerkesztőbizottság tagjainak tudományos fokozattal kell rendelkezniük, a területi elv alapján az ország különböző pontjain fekvő felsőoktatási intézményeket és kutatócsoportokat kell, hogy képviseljenek. Fontos szempontként jelentkezik a tudományos előélet, a közművelődés, a közösségi művelődés iránti elkötelezettség. Elvárás, hogy a határon túli magyarság tudói is képviseltessék magukat a bizottságban. A bizottság tagjai nem csak szerkesztenek, hanem írásaikkal is emelik majd a kiadvány szakmai színvonalát. Intézményükben képviselik is a Kulturális Szemlét, kollégáikat, tanítványaikat lehetőség szerint segítik, ösztönzik az újságban való megjelenésre. A tervek szerint a Szerkesztőbizottság névsora a nyár folyamán válik véglegessé.

A Kulturális Szemlébe lényegében bárki írhat majd, aki betartja a tudományos etika szabályait és alkalmazza a tudományos hivatkozási rendszer elveinek alkalmazását. Az elektronikus újság tanulmányait két független lektor bírálja. Ezek közül az egyik minden esetben a Szerkesztőbizottság tagja lesz, a másik pedig a tudományos közéletből felkért szintén elismert tekintély. A tervek szerint a publikációk leadása folyamatosan történik, és évente min. 2 alkalommal kerül elbírálásra. A rovatok kialakítása folyamatban van, de nagy valószínűséggel lesz benne kitekintő (válogatás a nemzetközi tudományos cikkekből), műhely (hazai tudományos szakmai cikkek), válogatás a doktori Iskolák anyagaiból (tanárok és doktoranduszok), a felsőoktatás szakcikkei, TDK győztesek anyagai (tehetség gondozás), híradás konferenciákról, tudományos eseményekről. Az újság 2014 szeptemberétől jelenik meg négyhavonta az Intézet elektronikus felületén. A lapról további információkat az Intézet honlapján lehet majd szerezni.

A Szín – Közösségi Művelődésen és a Kulturális Szemlén túl, középtávon egy harmadik elektronikus szakmai folyóirat megszületésére is van esély. Az elképzelések szerint ez a kiadvány azon szakmai írások megjelenését támogatja, amelyek innovatív, jövőre irányuló, igényes beltartalmukkal a közművelődési szakma, a közösségi művelődés megújulását szolgálják majd a szervezet, a tevékenység és a finanszírozás dimenzióiban.

PONYI LÁSZLÓ a Nemzeti Művelődési Intézet Stratégiai és Fejlesztési Főosztálya Hatósági Osztályának vezetője, közművelődési szakértő, az Eszterházy Károly Főiskola Neveléstudományi Doktori Iskolájának egyéni tanrendes doktorandusza, igazgatásszervező, történelem, filozófia szakos tanár. Kutatási területe: kultúra és közigazgatás, a közművelődés változásai a rendszerváltást követően, roma közösségi házak Magyarországon.